

УДК 340.1

DOI: 10.31359/1993-0941-2018-36-263

О. М. Коморний, молодший науковий співробітник НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України

Індивідуальне договірне правове регулювання та «децентралізація права»

Стаття присвячена дослідженню індивідуального договірного правового регулювання, як одного з механізмів децентралізації правового регулювання в посттоталітарних країнах. У роботі автор обґрунтовує, що індивідуальне договірне правове регулювання — це самостійний вид правового регулювання, пов'язаний з встановленням, зміною або припиненням юридичних прав і обов'язків учасників правових відносин в індивідуальному порядку шляхом укладення договорів (угод), спрямований на врегулювання конкретних ситуацій, що вимагають юридичного вирішення. Розглянуто поняття та ознаки індивідуального договірного правового регулювання, а також проаналізовано найбільш поширені підходи до його визначення.

Ключові слова: договір, індивідуальне правове регулювання, правовий акт, юридичний припис, волевиявлення.

Постановка проблеми. Термін «індивідуальне регулювання» увійшов до категоріального апарату юридичної науки порівняно недавно, але сама проблема вільного розсуду в регулюванні

правових відносин має давню історію. Окремі сторони цієї проблеми обговорювалися ще в дореволюційній науці права. Не залишили без уваги відповідні питання і радянські учені. Проте загальнотеоретична постановка питання про індивідуальне регулювання пов'язана з сучасним етапом розвитку правознавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему індивідуального правового регулювання досліджували такі вчені, як: С. С. Алексєєв, А. К. Березіна, О. В. Березовська, С. Н. Братусь, С. І. Вележева, Б. С. Волков, В. М. Горшенев, М. С. Гурвіч, Т. В. Кашаніна, М. П. Кучерявенко, В. С. Мілаш, І. О. Міннікес, В. Д. Плахов, О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко, А. М. Статівка, Ф. Н. Фаткуллін, Л. С. Явич, В. Ф. Яковлев та ін.

Виокремлення не вирішених раніше частин загальної проблематики. Аналіз стану розробки даної проблематики свідчить про недостатнє висвітлення означеної тематики в науковій літературі, особливо у сфері аналізу та розкриття тенденцій розвитку і сучасного стану індивідуального договірної регулювання. Це обумовлено різними факторами, в тому числі тими, що подальші нові економічні й політичні реалії, зміни законодавства викликають трансформацію уявлень про метод правового регулювання суспільних відносин. У юридичній науці договірне право розглядається в поєднанні приватноправового та публічно-правового начал з переважанням саме приватного права. Учені, характеризуючи метод, відзначають у ньому співвідношення (поєднання) державного (централізованого), договірної (локального) регулювання. Особливо виділяється індивідуальне регулювання, яке має місце в межах певного конкретного договору.

Метою статті є аналіз індивідуального договірної правового регулювання, як одного з механізмів децентралізації правового регулювання в посттоталітарних країнах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Договір виступає унікальним правовим засобом, який дозволяє здійснювати як нормативне, так і індивідуальне правове регулювання, і виступає засобом координації правового регулювання [2, с. 17]. Оскільки до договірних відносин застосовується правове (нормативне та

індивідуальне) регулювання, виникає логічне питання: яка ж частина суспільних відносин може підпадати під договірне регулювання й тим самим становити предмет договірного регулювання. У будь-якому разі під час подальшого аналізу буде матися на увазі, що договірне регулювання є частиною правового регулювання.

В юридичній літературі по-різному визначають поняття правового регулювання та механізму його здійснення. У юридичному словнику *«правове регулювання»* визначається як державна форма впливу на суспільні відносини, що здійснюється за допомогою норм права та інших юридичних засобів. За допомогою правового регулювання встановлюються межі правомірної поведінки учасників суспільного життя, їх права та обов'язки, гарантії реалізації прав та обов'язків, визначаються заходи юридичної відповідальності за правопорушення, процесуальні основи їх застосування [8, с. 62]. Найбільш важливим при цьому є акцент на тому, що правове регулювання є впливом держави на суспільні відносини, що такий вплив має на меті впорядкувати суспільні (в нашому випадку договірні) відносини у відповідності до суспільних потреб, а також те, що впорядкування суспільних відносин здійснюється за допомогою певних юридичних засобів.

Як зазначалося, правове регулювання має на меті впорядкувати суспільні відносини, однак при цьому й самі суспільні відносини здійснюють безпосередній вплив на такий процес. Як слушно зазначає С. П. Погребняк, договір може конституювати, вводити до правової системи та зовнішньо фіксувати як норми права, так і індивідуальні автономні рішення суб'єктів права. Саме на цьому ґрунтується відоме розрізнення між нормативними й індивідуальними договорами; отже, договір може належати як до нормативних, так і до індивідуальних актів. У першому випадку він був визначений як особливий різновид нормативно-правового акта, у другому — як різновид акта реалізації прав та обов'язків. Це дозволяє характеризувати договір як правочин у філософсько-правовому сенсі [7, с. 22].

У теорії права як одним із джерел (форм) права визнаються нормативно-правові договори. До речі, законодавець у ЦК

України взагалі вперше закріпив цивільно-правовий договір як джерело цивільного права. Він дозволяє при укладенні договору врегульовувати не лише відносини, які не врегульовані актами цивільного законодавства, а й відступати від цих положень і врегульовувати відносини на власний розсуд (ч. 2 ст. 6 ЦК) [12]. Для будь-якого договору властива обов'язковість усіх його положень для сторін. Попри те, що основне навантаження з моделювання договірних правил поведінки лягає безпосередньо на суб'єктів договору, договірні норми можуть мати юридичне значення й для інших суб'єктів права, якщо вони захочуть приєднатися до встановлених договірних умов, а також для суду (у разі конфлікту в договірних відносинах).

Індивідуальне регулювання як елемент системи правового регулювання, очевидно, має декілька ознак. По-перше, воно засноване на прийнятті суб'єктом права власних рішень, в яких проявляється його воля, інтереси, потреби (і в цьому – його суть). По-друге, вільне (власне) рішення втілюється у форму правила поведінки. Якщо останнє частково пропонується законом і законодавець дозволяє суб'єктові права його «допрацювати», то індивідуальне регулювання також має місце, але його обсяг зменшується. По-третє, оскільки будь-який суб'єкт права знаходиться з безліччю інших суб'єктів у прямих і опосередкованих зв'язках, його вільний розсуд повинен не суперечити закону й не порушувати законних інтересів інших осіб. У цьому плані індивідуальне регулювання можна охарактеризувати як піднормативне. По-четверте, індивідуальне регулювання пов'язане з упорядкуванням суспільних відносин, які стосуються до сфери правового регулювання, ця сфера ширше, ніж сфера законодавчого регулювання. Воно стосується ситуацій, які допускаються, а не передбачаються законодавцем і які вирішуються суб'єктами самостійно. Лише за наявності перешкод для реалізації власних рішень суб'єкт може звернутися до юридичних засобів (позов, скарга, клопотання, заява та ін.).

Саме тому, *індивідуальне регулювання* – це діяльність суб'єктів з вирішення питань, що належать до сфери правового регулювання, на основі вільного розсуду, але в межах, окреслених законом.

«Децентралізація права» [3, с. 125] на рівні індивідів доцільна та необхідна, оскільки поведінка людей різноманітна, динамічна, і певною мірою не передбачувана. Крім того, не всі дії суб'єктів важливі з публічно-правової точки зору. Матеріальні, особисті, сімейні, побутові, культурні, спортивні й інші інтереси, якими найчастіше керується у своїй поведінці особа, здебільшого мають приватноправовий характер. Як наслідок, велика кількість норм, виданих державою, призводить до «інфляції» законодавства: в надмірно розгалуженому законодавстві буває важко розібратися не лише громадянам, які реалізують норми права, але і юристам, які бажають їм у цьому допомогти.

Зазначене дозволяє зробити висновок про те, що в ситуаціях, які суттєво не впливають на суспільне життя, людина повинна мати можливість самостійно визначити елементи своєї поведінки, переконавшись у тому, що така поведінка не порушує прав та законних інтересів інших суб'єктів. Соціальна цінність індивідуального регулювання полягає в гармонізації інтересів окремої особи і суспільства в цілому, а соціальна цінність індивідуального договірного регулювання полягає в гармонізації відносин між сторонами договору. Ігнорування особистих інтересів робить правову систему нав'язаною, тоді як підключення творчого потенціалу, свідомості, волі, досвіду, інформаційних резервів суб'єктів права здатне значно підвищити ефективність правового регулювання.

Обмеження активності особи, прагнення «втиснути» її в рамки стандарту, жорстко замкнути за допомогою загальнодержавних норм консервує систему та призводить її спочатку до застою, а в кінцевому рахунку і до розпаду. Тому держава повинна фіксувати лише основні права і свободи громадян, а також чітко визначати ті з них, порушення яких тягне юридичну відповідальність. Решта — сфера індивідуального правового регулювання.

Незважаючи на те, що індивідуальне правове регулювання засноване на нормативному регулюванні, проте, в окремих випадках, наприклад при наявності прогалин у законодавстві, воно може мати самостійне значення. Актом індивідуального правового регулювання є, зокрема, цивільно-правовий договір, що

укладається конкретними особами для врегулювання договірних відносин. При цьому договір, як документ, що містить договірні норми, є не лише актом індивідуального правового регулювання, але й джерелом права. Відповідно до ст. 6 Цивільного кодексу України сторони мають право врегулювати в договорі, який передбачений актами цивільного законодавства, свої відносини, які не врегульовані цими актами, а також можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд. Переважна більшість цивільно-правових норм, які визначають умови договорів, має диспозитивний характер, тобто сторони в договорі можуть відступити від положень закону і врегулювати свої відносини на власний розсуд.

У юридичній літературі індивідуальне правове регулювання позначається різними термінами — «казуальне», «піднормативне» і «ненормативне». Уважаємо, що ці терміни не є взаємовиключними. Кожен із них відбиває окремі риси цього виду правового регулювання, тим самим доповнюючи один одного.

Так термін «казуальне» говорить про те, що індивідуальне правове регулювання спрямоване на врегулювання конкретних ситуацій, які вимагають юридичного дозволу. Термін «піднормативне» підкреслює, що таке регулювання здійснюється додатково до загальнонормативного, відбувається на основі норм права і в межах їх приписів. І, нарешті, термін «ненормативне» означає, що в процесі цього регулювання створюються індивідуальні (ненормативні) акти — односторонні акти, договори, акти застосування права. Ці акти не містять у собі норм права і, отже, не мають нормативного характеру [5, с. 30].

Водночас найбільш поширеним є термін «індивідуальне правове регулювання», який і представляється найбільш прийнятним. Індивідуальному правовому регулюванню властиві такі риси:

а) це така дія на суспільні відносини, яка пов'язана зі встановленням, зміною або припиненням юридичних прав і обов'язків їх учасників в індивідуальному порядку;

б) воно органічно доповнює нормативне правове регулювання;

в) спрямоване на врегулювання конкретних ситуацій, що вимагають юридичного дозволу;

г) здійснюється шляхом здійснення односторонніх юридично значимих дій або укладення договорів або виражається у владній діяльності уповноважених органів або посадовців з вирішення конкретних юридичних питань;

д) у процесі цього регулювання створюються індивідуальні акти;

е) є самостійним видом правового регулювання з усіма його родовими ознаками.

Враховуючи вищезазначене, на нашу думку, не слід протиставляти нормативне й індивідуальне правове регулювання. Тільки при їх взаємодії і взаємозв'язку можлива ефективна дія права на суспільні відносини.

Нормативне та індивідуальне правове регулювання не можуть існувати один без одного. Індивідуальне правове регулювання існує на додаток і розвиток нормативного й при цьому є самостійним видом правового регулювання. Договірне індивідуальне правове регулювання визначається в юридичній науці як саморегулювання. У загальній теорії права проблемі саморегулювання вже приділялася певна увага (Ю. А. Тихомиров, А. С. Шабуров, В. Г. Шарифуллін та ін.). Відносно саморегулювання в аспекті індивідуального договірного правового регулювання важливо відзначити наступне.

1. Індивідуальне правове регулювання й саморегулювання в праві мають піднормативний характер, тобто в їх основі лежать нормативні регулятори.

2. Воля самого учасника суспільних відносин тут висувається на перший план. Свобода волевиявлення суб'єкта або узгодження волевиявлень (залежно від виду регулювання) є обов'язковою умовою правового регулювання.

3. Роль держави в даному випадку вторинна й полягає лише у встановленні загальних рамок, в яких здійснюється саморегулювання.

У сучасних умовах проблема саморегулювання набуває не лише теоретичного, але і практичного значення. Так, актуальним є саморегулювання суспільних відносин, пов'язаних з ви-

користанням інформаційних технологій і мережі Інтернет, саморегулювання в підприємницькій діяльності тощо.

Зародження та розвиток договірної регулювання як окремого регулятора відносин відбувалося через поняття *саморегуляції суспільства*. Ю. А. Тихомиров указував на те, що договори породжують норми саморегуляції, забезпечені силою закону й авторитетом суспільної думки. У них виражається еволюція правової системи і системи правового регулювання. Договір стає важливим регулятором суспільних відносин [10, с. 35]. На цей час договірне регулювання дедалі чіткіше виділяється в самостійний вид правового регулювання [3, с. 124–125].

Окремі дослідники зазначають, що в процесі укладання договорів створюються так звані індивідуальні норми, тобто такі, які стосуються конкретних, точно визначених індивідів, і розраховані на них. Договірна теорія передбачає можливість виділення трьох рівнів нормативності: загальнодержавного (на рівні держави), локального (на рівні колективних суб'єктів) та індивідуального (на рівні індивідів) саморегулювання. Одним із видів останнього є договірне регулювання, у результаті якого створюються «мікронорми» [3, с. 124–125] або мононорми [11, с. 101]. Загалом, незважаючи на окремі відмінності, у переважній більшості наукових розробок визнається, що договір є засобом юридичного регулювання суспільних відносин [2, с. 20–21]. У договорах визначаються правила поведінки, розраховані на конкретних суб'єктів, а механізм втручання державних органів повинен бути регламентований у випадках, коли не виконуються договірні зобов'язання.

Необхідність у договірному регулюванні правовідносин виникає у зв'язку з тим, що держава не може ефективно вирішувати окремі завдання й виявляється у встановленні та підтриманні необхідних соціальних зв'язків – відносин, у нашому випадку, між сторонами договору. При цьому активізація договірної регулювання у відповідних правовідносинах обумовлена як об'єктивними, так і суб'єктивними вимогами сучасного життя, на яке впливають ринкові відносини. Зовнішня природа обов'язковості підтримується обов'язковою негативною реак-

цією з боку відповідних органів та суспільства на поведінку, яка відхиляється від моделі договірних зобов'язань.

Застосування договірного правового регулювання обумовлене природною необхідністю як суспільства в цілому, так і окремих осіб в утриманні балансу прав, обов'язків сторін відповідних правовідносин та їх найбільш оптимальної реалізації. Така позитивна риса, як можливість приймати рішення ближче до виконавців, дає можливість більш адекватно реагувати на зміни різних факторів [1, с. 44].

Договірне регулювання як прояв демократизації суспільних відносин повинно базуватися на принципі свободи дій сторін. На основі визначених у договорах моделей поведінки, які засновані на згоді учасників таких зв'язків, формуються зв'язки у відповідних правовідносинах. Причому такі моделі можуть повністю і не відображатися в юридичних нормах, наприклад, при примиренні сторін використовуються процедури медіації, які ще не врегульовані законом [6, с. 115]. Тому основною відмінністю договірного регулювання є те, що в ньому, перш за все, втілюється воля учасників відносин.

Договірне регулювання певних суспільних правовідносин є демократичним соціально-правовим явищем, яке можна виділити в окремих вид нормативного регулювання. Правовідносини на підставі договорів мають двоєдину сутність і повинні відбуватися не тільки на основі законодавчих норм, але й волевиявлень, розроблених і погоджених самими сторонами договору. Але волевиявлення не повинні суперечити нормам законодавства, а за їх відсутності — загальним засадам права.

При цьому, якщо окремі правовідносини на підставі договорів недостатньо врегульовані в законі, то вони повинні відповідати загальним засадам права і формуватися з метою забезпечення справедливого захисту прав людини і громадянина.

На думку Р. А. Майданика, самотійність, незалежність, ініціативність приватного життя можна забезпечити лише за умови визнання природного, об'єктивного, наднормативного характеру цивільних прав як прав, які постають із самого життя [4, с. 71]. Так, в умовах зменшення державного регулювання

договірних зв'язків відбувається зростання свободи суб'єктів договору в реалізації своїх прав та інтересів. І хоча сьогодні виникають нові конструкції договорів, усе ж основна увага науковців прикута до дослідження загальних положень про договір, адже останні поширюються на всі види відносин договірного характеру, що виникають у нашій державі.

Отже, значення нормативно-правового акту у сфері договірних відносин зменшується, оскільки, як слушно зазначає М. М. Сибільов, сторони мають право відходити від його положень, коригуючи до своїх інтересів. Закріплення в новому законодавстві України правил про регулюючу роль договорів та звичаїв як джерел права, принципу свободи договору дає підстави стверджувати про наявність другої базової моделі правового регулювання договірних відносин – внутрішнього регулювання (саморегулювання) [9, с. 17].

Проведений нами аналіз дозволяє констатувати, що розширення договірних начал, характерне для більшості розвинених європейських країн, стало реальністю й у нас. Тенденція проникнення договору в усі сфери суспільного життя, нарешті, хоча й зі значним запізненням, стає помітною. Перехід до суспільства, що сповідує демократичні цінності, спрямованість на побудову правової держави та громадянського суспільства принесли усвідомлення того, що ніхто, окрім самих членів цього суспільства, поза їх волею не в змозі змоделювати їх взаємовідносини краще, ніж вони це можуть зробити самі.

Відповідно такий яскравий засіб саморегуляції, яким є договір, зайняв належне йому місце в системі засобів правового регулювання. Недооцінка ролі договору, відношення до нього лише як до способу конкретизації, уточнення законодавчих положень, а також прагнення вирішувати всі без винятку питання в односторонньо-владному порядку – залишилися в минулому.

Сьогодні приходить розуміння того, що навіть найпроникливіший законодавець, що переслідує виключно благі наміри, за всього свого бажання не в змозі виявити всього існуючого в суспільстві різноманіття зв'язків і охопити їх своєю регламентацією. Звідси стає проблематичним досягнення точності право-

вого регулювання. Використання договірної форми дозволяє проявляти самостійність та ініціативу, примушує і навчає людину творчо й по-діловому мислити, чітко та послідовно обстоювати свої інтереси, ставати відповідальнішим, розсудливішим у своїх учинках.

Слід зазначити і те, що технологічність суспільства зростає, максимально ускладнюються всі види суспільних відносин. Відповідно до цього, складнішим стає правове регулювання. Зароджуються, формуються нові галузі права, в якості самостійних галузей права виділяються колишні підгалузі. У цій ситуації необхідні не просто різноманітні, але й тонкі та точні засоби правової регламентації. Одним із таких ефективних засобів, до того ж перевіреним часом, є договір.

Проте, незважаючи на всі позитивні процеси, можна сказати, що величезний потенціал договірного регулювання в нашій країні до кінця не використовується. У публічному праві ще не викоренена недовіра до альтернативних способів впливу на громадські процеси, зокрема до способів координації, узгодження волі суб'єктів, досягнення соціальних компромісів. Звідси слідує завдання — нарощувати зусилля із впровадження індивідуального договірного регулювання в управлінську сферу. У приватному праві слід, передусім, зосередитися на вдосконаленні реалізації принципів гарантованості та непорушності договору.

Стає очевидним, що в нинішніх умовах пріоритети в правовому регулюванні повинні віддаватися не детальній законодавчій регламентації, а встановленню лише найбільш важливих, фундаментальних законодавчих заборон і приписів. Обмеження мають бути спрямовані на усунення можливості будь-яких зловживань у суспільстві, на захист інтересів найуразливіших соціальних прошарків. Поза цим суб'єктам права має бути надана можливість будувати свої взаємовідносини самостійно, на основі договорів, незалежно від будь-якої зовнішньої дії.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Отже, розширення договірних начал, характерне для більшості розвинених європейських держав, стало реальністю і в нашій країні. Такий яскравий засіб саморегуляції, яким є договір, зайняв належне

йому місце в системі засобів правового регулювання. Тому в сучасному суспільстві, що стало на шлях демократичних, ринкових перетворень, договори завжди гратимуть головну і визначальну роль у взаємовідносинах членів суспільства один з одним, і значення їх із часом тільки зростатиме.

Враховуючи вищевикладене, *індивідуальне договірне правове регулювання* має бути визначене як самостійний вид правового регулювання, пов'язаний із встановленням, зміною або припиненням юридичних прав і обов'язків учасників правових відносин в індивідуальному порядку, шляхом укладення договорів (угод), та спрямований на врегулювання конкретних ситуацій, що вимагають юридичного вирішення.

Список використаних джерел

1. Блэк Б. Правовое регулирование ответственности членов органов управления: Анализ мировой практики. Москва : Альпина Паблишерз, 2010. 334 с.
2. Договір як універсальна правова конструкція : монографія / А. П. Гетьман, В. І. Борисова, О. П. Євсєєв та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Харків : Право, 2012. 432 с.
3. Кашанина Т. В. Индивидуальное регулирование в правовой сфере. *Сов. государство и право*. 1992. № 1. С. 122–130.
4. Майданик Р. А. Цивільне право як сфера приватного права України. *Приватне право*. 2013. № 1. С. 65–80.
5. Минникес І. А. Індивідуальне правове регулювання (основні концептуальні положення). *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. Вип. 45. С. 29–34.
6. Неледвa Н. В. Нормативно-правове та договірне регулювання кримінально-процесуальних правовідносин. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер. : Юриспруденція. 2013. № 6–3. Т. 2. С. 112–115.
7. Погребняк С. Договір: загальнотеоретичне розуміння. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 4. С. 17–28.
8. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посіб. Харків : Консум, 2002. 160 с.
9. Сибільов М. М. Базові моделі регулювання майнових відносин за новим Цивільним кодексом України. *Українське комерційне право*. 2003. № 4. С. 17–20.
10. Тихомиров Ю. А. Договор как регулятор общественных отношений. *Правоведение*. 1990. № 5. С. 27–35.

11. Цивільне право України : курс лекцій : у 6-ти т. / т. 1. Р. Б. Шишка (кер. авт. кол.), О. Л. Зайцев, Є. О. Мічурін та ін. ; за ред. Р. Б. Шишки та В. А. Кройтора. Харків : Еспада. 2004. 417 с.
12. Цивільний кодекс України : затверджений Законом України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відом. Верхов. Ради України*. 2003. № 40—44. Ст. 356.

References

1. Blek B.(2010). *Pravovoe regulirovanie otvststvennosti chlenov organov upravleniya: Analiz mirovoj praktiki*. Moskva: Alpina Pabliherz [in Russian].
2. Hetman A. P., Borysova V. I., Yevsieiev O. P. Dohovir yak universalna pravova konstruktzii. Hetman A. P., V. I. Borysova (Eds.), (2012). *Xarkiv : Pravo*. [in Ukrainian].
3. Kashanina T. V. (1992). Individualnoe regulirovanie v pravovoy sfere. *Sov. gos. i pravo*. № 1. 122—130. [in Russian].
4. Maidanyk R. A. (2013). Tsyvilne pravo yak sfera pryvatnoho prava Ukrainy. *Pryvatne pravo*. № 1. 65—80. [in Ukrainian].
5. Mynnykes I. A. (2009). Indyvidualne pravove rehuliuвання (osnovni kontseptualni polozhennia). *Aktualni problemy derzhavy i prava*. № 45. 29—34. [in Ukrainian].
6. Neledva N. V. (2013). Normatyvno-pravove ta dohovirne rehuliuвання kryminalno-protseusualnykh pravovidnosyn. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. № 6—3. (Vol.2). 112—115. [in Ukrainian].
7. Pohrebniak S. (2011). Dohovir: zahalnoteoretychne rozuminnia. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*. № 4. 17—28. [in Ukrainian].
8. Rabinovych P. M. (2002). *Osnovy zahalnoi teorii prava ta derzhavy*. Kharkiv. : Konsum [in Ukrainian].
9. Sybilov M. M.(2003). Bazovi modeli rehuliuвання mainovykh vidnosyn za novym Tsyvilnym kodeksom Ukrainy. *Ukrainske komertsiiine pravo*. № 4. 17—20. [in Ukrainian].
10. Tihomirov Yu. A. (1990). Dogovor kak regulyator obshestvennykh otnoshenij. *Pravovedenie*. № 5. 27—35. [in Russian].
11. Zaitsev O. L., Michurin Ye. O., Shyshka R. B. Tsyvilne pravo Ukrainey. R. B. Shyshky ta V. A. Kroitor.(Eds.) (2004),(Vols.1—6). Kharkiv: Espada. [in Ukrainian].
12. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy : zatverdzhnyi Zakonom Ukrainy vid 16 sichnia 2003 r. № 435-IV. *Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy*. (2003). № 40—44. art. 356. [in Ukrainian].

А. Н. Коморный

**Индивидуальное договорное правовое регулирование
и «децентрализация права»**

Статья посвящена исследованию индивидуального договорного правового регулирования как одного из механизмов децентрализации правового регулирования в посттоталитарных странах. В работе автор обосновывает, что индивидуальное договорное правовое регулирование является самостоятельным видом правового регулирования, связанным с установлением, изменением или прекращением юридических прав и обязанностей участников правовых отношений в индивидуальном порядке, путем заключения договоров (соглашений), направленным на урегулирование конкретных ситуаций, требующих юридического решения. Рассматриваются понятие и признаки индивидуального договорного правового регулирования, а также анализируются наиболее распространенные подходы к его определению.

Ключевые слова: договор, индивидуальное правовое регулирование, правовой акт, юридическое предписание, волеизъявление.

О. М. Komorniy

Individual contractual legal regulation and «decentralization of law»

The article is devoted to the study of individual contractual legal regulation, as one of the mechanisms of decentralization of legal regulation in posttotalitarian countries. In this paper, the author justifies that individual contractual legal regulation is an independent type of legal regulation related to the establishment, amendment or termination of legal rights and obligations of participants in legal relations on an individual basis, by concluding contracts (agreements) aimed at resolving specific situations that require legal solutions.

The concept and features of individual contractual legal regulation are considered, and the most common approaches to its definition are analyzed.

In particular, the disclosed general signs legal acts, and noted that in the first place, legal acts are willful content. This is a sign of legal acts different from those that have in some cases, the legal value of a) not volitional actions (reflex, instinctive movements, actions, disabled persons, and the like) and b) events (birth of man, fire, earthquake, etc.) . Strong-willed character of legal acts due to two factors – subjective and objective. The first serves the will of the authorized entity, the second – his will.

Secondly, for legal acts are characterized by a strong-willed focus on specific legal consequences. These acts may establish regulations and (or) individual legal regulations. Moreover, such acts are sometimes but not fix any legal requirements, but at the same time focused on the occurrence, change or termination of specific legal relationships. Strong-willed aimed at determining the legal consequences of legal acts different from legal actions.

Third, for legal acts characterized by the outward expression of the will of the authorized entity. When their implementation will subject the rights objectified, emerges out, it is a legally certain manner, including, where appropriate, and in the Acts documents. Without the external objectification is impossible to establish the content of the will, and bring it to the attention of legal entities. In addition, the definition, regulation of the right, forms the outer expression of the will of the authorized entity provides the ability to control the will of the results of relevant acts of higher legal force.

Notes, that many authors identify legal acts with regulatory-legal acts, or acts law enforcement. However this not in full measure reflects real reality, on practice may meet significant quantity legal acts non authority nature. To latest compulsory attributed various acts implementation rights and responsibilities subjects, not endowed with power powers, which are grounds occurrence, changes or termination specific legal relations.

Analysis legal acts allowed not only allocation their common signs, but and review object composition, content, goal, results. In most wide sense notes, what legal act maybe implemented only those subject, which in established by the norms law order endowed with such opportunity. Respectively object legal act is behavior faces, on legal position which influences this act. Content legal act is will authorized subject.

On view author, from legal act, as expressed outwardly of expression, follows distinguish of expression, fixed in positions (normative, individual legal regulations and other), contained in acts-documents. Of expression about approval (adoption) legal act normative nature and of expression, which expressed in positions such act, not are equally, although and interrelated between self. Only latest from specified expression oxen has direct regulatory meaning. Writing form legal acts is most justified with viewpoints bringing their content to information addressees, but also control for performance legal prescriptions (if such are installed). This form allows structuring text act and his construction according to rules legal technology; formulation rules conduct long or single nature; use normative language, specific legal concepts and terms; observance mandatory details,

inherent each act. In that same time, legal act can have and mixed external form displaying. Every legal act is carried out with certain aim. Legal acts as means implementation that or other goal should be her compare. Other-wise purpose maybe not achieved or achieved with cost, exceeding public useful result. Identity of legal acts and their aims assumes, as minimum, presence two conditions. In-first, purpose should be achievable, i.e. real. In-second, legal act should match goal on its content, form, legal by force, sphere of action. Be noted, what legal acts can be aim or on establishment, change, cancellation norms law, suspension, extended or termination actions these norms, or on appearance, change or termination specific legal relations. Result legal acts are regulatory, individual legal instructions, but also legal relations, which arise, change or stopped.

Key words: *contract, individual legal regulation, legal act, legal order, will.*